

Links-libertarisme als aantrekkelijke theorie van sociale rechtvaardigheid

Abstract:

Left-libertarianism is a marginal theory in the debate on social justice. In this article, I argue that this peripheral status is a mistake. The two basic principles of left-libertarianism, the full self-ownership principle and an egalitarian interpretation of the world-ownership principle, are sufficiently attractive and sound for the theory to be taken seriously. I introduce the two principles, explain their attractiveness and argue for their plausibility by contrasting them to the right-libertarian theory of Robert Nozick and the liberal egalitarian theory of John Rawls. I conclude that left-libertarianism has some considerable advantages over both those theories.

English title: ‘Left-libertarianism as an attractive theory of social justice’

Key words: left-libertarianism, justice, self-ownership, Lockean proviso, liberty, equality

Het ‘links-libertarisme’ is een van de kleine broertjes in het politiek-filosofische debat over sociale rechtvaardigheid. Het is welbekend dat de afgelopen halve eeuw, sinds de publicatie van John Rawls’ *A Theory of Justice* (1971) (Rawls, 1999 (1971)), dit debat een ware herwaardering kende.¹ De afgelopen 45 jaren waren bijzonder productief voor de ontwikkeling van theorieën en principes die ons vertellen hoe de baten en lasten, die voortvloeien uit het samenleven met anderen, op een rechtvaardige wijze verdeeld dienen te worden. De meest populaire theorieën zijn, naast Rawls’ eigen liberaal-egalitaire theorie, onder meer de rechts-libertaire theorieën van Nozick (1974) en Narveson (2001), de *luck*-egalitaire theorieën van Dworkin (2000) en Cohen (2011) en de sociaal-egalitaire theorieën van Anderson (1999) en Wolff (1998). Het links-libertarisme, daarentegen, is steeds een marginale theorie gebleven die slechts verdedigd wordt door een handvol theoretici.

Het doel van dit artikel is tweeledig. Ten eerste wordt het links-libertarisme ingeleid en worden enkele historische inspiratiebronnen belicht. Het links-libertarisme verdedigt zowel libertaire individuele vrijheden als herverdelingsprincipes die men terugvindt in het egalitarisme. In essentie betoogt deze theorie, net zoals Nozick, dat personen een recht hebben op volledig zelf-eigenaarschap (*full self-ownership*) en, net zoals Rawls, Dworkin en andere egalitairers, dat de eigendomsrechten over externe hulpbronnen (natuurlijke rijkdommen zoals vruchtbare grond en olie en artefacten zoals geld en

¹ Ik dank de drie anonieme reviewers van Res Publica voor hun suggesties ter verbetering van dit artikel.

goederen) op een egalitaire wijze herverdeeld moeten worden. Ten tweede toont dit artikel de plausibiliteit van het links-libertarisme aan. De unieke combinatie van libertaire vrijheden en egalitaire herverdelingsmechanismen levert namelijk enkele voordelen op ten opzichte van de traditionele theorieën van, bijvoorbeeld, Nozick en Rawls. De conclusie is dan ook dat het links-libertarisme ten onrechte wordt genegeerd door de overgrote meerderheid van de theoretici die vandaag participeren in het debat over sociale rechtvaardigheid.

Het artikel verloopt als volgt. Ten eerste leid ik het links-libertarisme in. Ik zal de twee basisprincipes, het volledige zelf-eigenaarschap en de egalitaire verdeling van externe hulpbronnen uiteenzetten en het links-libertarisme kort kaderen binnen de geschiedenis van het politiek denken. Ten tweede beargumenteer ik waarom het links-libertarisme enkele voordelen biedt ten opzichte van het rechts-libertarisme van Nozick enerzijds, en het liberaal-egalitarisme van Rawls anderzijds. Ten derde wordt de kern van mijn betoog nogmaals weergegeven in de conclusie.

1. Inleiding op het links-libertarisme

1.1. Zelf-eigenaarschap

Het links-libertarisme is een politiek-filosofische theorie van rechtvaardigheid met een eigen invulling over de morele rechten en plichten die personen bezitten. De inhoud van die rechten en plichten leidt deze theorie af van twee fundamentele principes. Ten eerste stelt het links-libertarisme, net zoals het rechts-libertarisme, dat personen volledig eigenaar zijn over zichzelf. Dit is het *volledig zelf-eigenaarschapsprincipe* (*full self-ownership principle*). Mensen hebben eigendomsrechten over hun eigen persoon en kunnen, bijgevolg, naar believen beschikken over zichzelf zolang ze de eigendomsrechten van anderen niet schenden. Libertairen beschouwen, minstens, het lichaam, de geest en talenten als deel van de eigen persoon. De morele eigendomsrechten die voortvloeien uit het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe hebben dus minstens betrekking op deze zaken. Het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe garandeert een aantal fundamentele rechten en vrijheden met betrekking tot de eigen persoon, zoals een sterke bescherming van de persoonlijke (lichamelijke en geestelijke) integriteit en een ruim zelfbeschikkingsrecht.

Voor libertairen hebben personen dezelfde eigendomsrechten over zichzelf als ze kunnen hebben over externe goederen zoals een auto. Als we eigenaar zijn van een auto, kunnen we deze naar believen gebruiken (zolang we de eigendomsrechten van anderen niet schenden), ruïneren, uitlenen of verkopen. Binnen het libertarisme hebben personen dus net zo goed het recht om hun eigen lichaam, geest en productieve talenten te gebruiken, te vernietigen of te transfereren naar anderen. Hier stopt de vergelijking met eigendomsrechten over externe goederen echter niet. Net zoals het jou niet is toegestaan gebruik te maken van mijn auto zonder mijn voorafgaande toestemming, mag je geen

gebruik maken van mijn persoon zonder dat ik hiermee voorafgaandelijk akkoord ben gegaan (bv. verkrachting, dwangarbeid). Het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe zorgt er dus voor dat een persoon de volledige controle heeft over haar eigen lichaam, geest en talenten, deze naar goeddunken mag gebruiken en anderen de toegang ertoe mag ontzeggen. G.A. Cohen verduidelijkt het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe krachtig door het te vergelijken en, tegelijkertijd, te contrasteren met de meest radicale vorm van slavernij. Volgens hem is het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe de idee dat “each person possesses over himself, as a matter of moral right, all those rights that a slaveholder has over a complete chattel slave as a matter of legal right, and he is entitled, morally speaking, to dispose over himself in the way such slaveholder is entitled, legally speaking, to dispose over his slave” (Cohen, 1995, p. 68, zie ook p. 214).

Het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe heeft twee belangrijke componenten (Vallentyne, 2012). Ten eerste voorziet dit principe in een uitgebreide vrijheid om het eigen leven naar goeddunken in te vullen. Het garandeert morele rechten die noodzakelijk zijn om vrij te handelen en een eigen idee van ‘het goede leven’ na te streven. Deze vrijheid wordt onder meer gevat in een absoluut zelfbeschikkingsrecht. Ten tweede beschermt het principe zelf-eigenaars tegen ongewenste inmenging van buitenaf. Iedereen, inclusief de overheid, moet respect hebben voor de eigendomsrechten die personen hebben over zichzelf. Het zorgt bij uitstek voor een bescherming tegen dwang en agressie zoals geweld en manipulatie. De combinatie van deze twee componenten, vrijheid van handelen en bescherming tegen inmenging, verleent personen de fundamentele rechten en vrijheden van onze liberale democratie. De bescherming van de lichamelijke en geestelijke integriteit, de vrijheid van meningsuiting, religie, vergadering en vereniging en het recht op vrije beweging en privacy kunnen alle afgeleid worden van het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe. Deze ideeën zijn dan ook weinig controversieel. De controverse van het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe volgt uit twee zaken. Ten eerste is de bescherming van deze fundamentele rechten en vrijheden voor libertairen (zo goed als) absoluut. Bijna geen enkele andere morele overweging, zoals een grotere herverdeling van welvaart, een meer productieve economie of het vermijden van een catastrofe, vormt een voldoende argument om de rechten en vrijheden die voortvloeien uit het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe te beperken. Ten tweede beschermt dit libertaire principe niet enkel de alom bekende liberale rechten en vrijheden, maar ook een absoluut recht op de (geldelijke of andere) inkomsten die gegenereerd kunnen worden door het gebruik van de eigen persoon (Otsuka, 2003). Deze twee elementen worden vaak als te extreem aanzien, en bijgevolg verwerpen de meeste theoretici het libertarisme. Verderop in het artikel zal ik argumenteren dat het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe voldoende plausibel is om het te overwegen als richtinggevend principe voor ons idee van rechtvaardigheid.

1.2. Wereld-eigenaarschap

Het tweede fundamentele principe dat links-libertairen verdedigen is een egalitaire interpretatie van het *wereld-eigenaarschapsprincipe* (*world-ownership principle*). Personen hebben niet enkel morele eigendomsrechten over hun eigen persoon, zoals het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe voorschrijft, maar kunnen ook eigendomsrechten verwerven over de externe goederen die te vinden zijn in de wereld rondom hen. Dergelijke eigendomsrechten zijn noodzakelijk, want zonder het recht om externe goederen te gebruiken en te controleren is het onmogelijk om ons eigen leven te leiden en onze persoonlijke doelen na te streven. We hebben, bijvoorbeeld, minimaal nood aan toegang tot voedsel, water en lucht om in leven te blijven. Een libertaire theorie is dus pas volledig indien het een principe bevat dat voorschrijft hoe we rechtmatig eigenaar kunnen worden van externe goederen. Het is in de invulling van dit tweede principe dat links-libertairen zich onderscheiden van de meer bekende rechts-libertairen. Terwijl rechts-libertairen een grote mate van ongelijkheid in eigendomsrechten over externe goederen verdedigen, pleiten links-libertairen voor een gelijke of egalitaire verdeling van dergelijke goederen.

Links-libertairen stellen dat natuurlijke hulpbronnen (bv. grond, water, mineralen, energiebronnen, enzovoorts) en geproduceerde goederen die in niemands bezit zijn (zogenaamde ‘opgegeven goederen’, zoals gevonden goederen en goederen die werden afgestaan) aan iedereen in gelijke mate toebehoren. Zoals John Arthur (1987, p. 344) beargumenteert: “[No person is] born deserving a smaller share of the earth’s wealth, nor is anybody else naturally entitled to a larger than average share.” Niemand heeft, vanuit moreel oogpunt, een grotere aanspraak op dergelijke hulpbronnen en goederen dan anderen. Bijgevolg moet deze ‘manna from heaven’ op een gelijke of eerlijke wijze (her)verdeeld worden onder alle personen. Links-libertairen stellen, met andere woorden, dat iedereen recht heeft op een eerlijk stukje van de rijkdom die de natuur en de opgegeven goederen ons bieden.

De discussie binnen het links-libertarisme focust zich voornamelijk op de vraag wat een ‘eerlijk deel van de koek’ juist inhoudt. Er zijn, *grosso modo*, drie verschillende benaderingen binnen het links-libertarisme: een strikte middelenconceptie, een uitgebreide middelenconceptie en een welzijnsconceptie (Quong, 2011). Volgens de strikte middelenconceptie, zoals verdedigd door de vroege Hillel Steiner, heeft iedereen recht op een gelijkwaardig deel van ’s werelds natuurlijke hulpbronnen en opgegeven goederen (Quong, 2011; Vallentyne, 2000). Wanneer men zich natuurlijke hulpbronnen of opgegeven goederen wil toe-eigenen, moet men daarvoor huur betalen aan een gemeenschappelijk fonds. De hoogte van die huur wordt bepaald door een systeem van vraag en aanbod, zijnde de huurprijs van het goed zoals bepaald in een competitieve markt of op een veiling (Vallentyne, 2012). Nadien moet dit gemeenschappelijk fonds gelijk verdeeld worden onder alle personen (Vallentyne, 2000). Het voordeel van dit systeem is dat, per definitie, zij die zichzelf meer goederen toe-eigenen dan hen eigenlijk toekomt (i.e. meer dan hun gelijk deel), meer huur zullen betalen aan het gemeenschappelijk fonds en, bijgevolg, een compensatie betalen aan diegenen die zichzelf minder toe-eigenen dan hun gelijk deel. Zo eindigt iedereen toch met zijn of haar gelijk deel

van de totale waarde van de natuurlijke hulpbronnen en opgegeven goederen. Echter, het nadeel van dit systeem is dat het onvoldoende egalitair is. Het houdt namelijk geen rekening met de verschillen tussen mensen die voortvloeien uit puur geluk of brute pech, en zou daarom grote ongelijkheden toelaten die ontstaan door verschillen in, bijvoorbeeld, natuurlijke talenten (Cohen, 1995; Vallentyne, 2012). In dit systeem heeft een zeer gezond en getalenteerd persoon recht op een even groot stuk van de gemeenschappelijke pot als een ziek of gehandicapt persoon.

Daarom stelt Hillel Steiner in zijn latere werk de uitgebreide middelenconceptie voor (Steiner, 1994, 2011). In deze versie van links-libertarisme worden genetische informatie en brute pech of geluk dat gerelateerd is aan natuurlijke fenomenen bij de verzameling van ‘te herverdelen goederen’ geplaatst (naast natuurlijke hulpbronnen en opgegeven goederen). De genetische informatie die leidt tot een bepaald talent of de aan- of afwezigheid van schadelijke natuurfenomenen (bv. aardbeving, storm, ...) zijn net zo goed ‘manna from heaven’ als andere natuurlijke hulpbronnen zoals vruchtbare grond of de aan- of afwezigheid van gas of olie in de bodem. Door deze toevoeging kan Steiner een extra compensatie voorzien aan personen die geboren worden met weinig talenten of een handicap, en aan slachtoffers van natuurrampen. De uitgebreide middelenconceptie van links-libertarisme erkent dat niet iedereen dezelfde mogelijkheden heeft om gebruik te maken van (de waarde van) natuurlijke hulpbronnen en opgegeven goederen (Quong, 2011).

Michael Otsuka (2003) en Peter Vallentyne (2009, 2012) argumenteren dat ook deze uitgebreide middelenconceptie onvoldoende egalitair is. Ten eerste houdt Steiner geen rekening met de ongelijkheid tussen mensen die ontstaat door de verschillende sociale omgeving waarin men opgroeit en leeft. Sommigen worden geboren in een stimulerende omgeving, waarin alle kansen worden geboden en onderwijs de kern vormt van de opvoeding. Anderen worden daarentegen geboren in een conflictueuze omgeving waarin overleven een dagelijkse strijd is. Die tweede groep heeft minder mogelijkheden en kansen om in hun leven een bepaald welzijnsniveau te bereiken dan die eerste. Een correcte theorie van sociale rechtvaardigheid, zo stellen Otsuka en Vallentyne, moet voor dergelijke ongelijke kansen compenseren. Ten tweede stellen deze auteurs dat de uitgebreide middelenconceptie vergeet dat toegang tot middelen slechts instrumenteel is voor het welzijn van mensen. Het links-libertarisme moet daarom niet pleiten voor een egalitaire verdeling van middelen, maar garanderen dat iedereen een gelijke kans heeft om een bepaald welzijnsniveau te bereiken. Het kan zijn dat sommigen meer middelen nodig hebben dan anderen om hetzelfde welzijnsniveau te kunnen bereiken. Indien dit zo is, moeten we de sociale pot ongelijk verdelen opdat iedereen een gelijke kans op welzijn heeft. Otsuka en Vallentyne verdedigen daarom een welzijnsconceptie van links-libertarisme.² Ik zal in dit artikel geen standpunt innemen in dit intern debat tussen links-libertairen. Een argumentatie voor een

² Ook Philippe Van Parijs (1995) verdedigt, in een speciale vorm, een welzijnsconceptie van het links-libertarisme. Zijn ideale theorie heeft echter ook kenmerken van een middelenconceptie, en is bijgevolg een hybride theorie.

bepaalde positie leidt noodzakelijkerwijze tot een uitgebreide en gespecialiseerde discussie, terwijl het doel hier is het links-libertarisme in te leiden en haar plausibiliteit in vergelijking met meer populaire theorieën aan te tonen.³

Belangrijk is wel om aan te geven dat een links-libertaire interpretatie van het wereld-eigenaarschapsprincipe zeer herverdelende gevolgen heeft. Dit kan de lezer enigszins verbazen. Het links-libertarisme spreekt zich namelijk enkel uit over de rechtvaardige (her)verdeling van ongerepte natuurlijke hulpbronnen en opgegeven goederen (eventueel vermeerderd met genetische informatie en de gevolgen van natuurfenomenen). Het overgrote deel van de externe wereld bestaat vandaag echter uit geproduceerde goederen die niet werden opgegeven en waar, integendeel, een duidelijke eigendomsclaim over bestaat. Het mag duidelijk zijn dat mijn auto, computer en eettafel geen ongerepte natuurlijke hulpbronnen zijn en door mij, tot op heden, nog niet werden opgegeven. Maar wat kan het links-libertarisme dan vertellen over de hedendaagse verdeling van welvaart?

De verstrekkende gevolgen van een links-libertaire theorie liggen in het feit dat alle externe goederen, van een auto tot een bedrijfsmachine, hun oorsprong vinden in natuurlijke hulpbronnen. Alle externe goederen waarover in onze samenleving een eigendomsclaim geldt, zijn vervaardigd uit materialen die ooit, als ongerepte natuurlijke hulpbronnen, van niemand waren. De mate waarin ik de rechtmatige eigenaar ben van mijn eettafel is, bijgevolg, mede bepaald door de rechtvaardige eigendomsverwerving van het hout (i.e. de bomen) door de producent. Aangezien die producent, volgens een links-libertaire theorie, slechts rechtmatig eigenaar kan worden van ongerepte natuurlijke hulpbronnen indien hij een compensatie betaalt aan de gemeenschappelijke pot, wordt die compensatieplicht aan mij doorgegeven wanneer ik de eettafel verwerf. Eigendomsrechten over alle externe goederen, en dus niet alleen over natuurlijke hulpbronnen of opgegeven goederen, zijn dus belast met een compensatieplicht als gevolg van het toe-eigenen van de oorspronkelijke natuurlijke hulpbronnen waaruit het goed werd vervaardigd. Het mag duidelijk zijn dat een links-libertaire theorie de basis kan vormen voor een uitgebreid belastings- en herverdelingssysteem door de overheid.

1.3. Historische inspiratiebronnen

Het links-libertarisme kent haar oorsprong in de geschriften van grote denkers als, onder meer, John Locke, John Stuart Mill en Henry George (Vallentyne & Steiner, 2000). John Locke stelde dat “every Man has a *Property* in his own *Person*. This no Body has any Right to but himself. The *Labour* of his Body, and the *Work* of his Hands, we may say, are properly his” (1698, II, 27). Uit deze gedachte, die

³ Merk op dat zowel de uitgebreide middelenconceptie als de welzijnsconceptie qua herverdelingsprincipes aansluiten bij de luck-egalitaire theorieën van Cohen en Dworkin (zie inleiding). Steiner, Otsuka en Vallentyne delen namelijk de luck-egalitaire intuïtie dat ongelijkheden die het gevolg zijn van brute pech gecompenseerd dienen te worden.

sterk doet denken aan het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe, leidde hij zijn theorie van eigendomsverwerving over natuurlijke hulpbronnen af. Vermits mensen eigenaar zijn van hun eigen lichaam, kunnen ze eigendom verwerven over onbeheerde natuurlijke hulpbronnen door er hun arbeid mee te vermengen. Locke denkt dat wanneer ik met mijn arbeid een boom, die nog niemands eigendom was, omvorm tot een stoel, de stoel mijn privaat eigendom is. Toch vindt Locke, net zoals links-libertairen, dat er grenzen zijn aan dergelijke eigendomsverwerving. Niemand heeft het recht alle bomen op aarde om te vormen tot zijn persoonlijke stoelen. Hij stelt daarom het bekende ‘Lockeaanse proviso’ voor met betrekking tot de eigendomsverwerving van natuurlijke hulpbronnen. Men moet steeds “enough, and as good” natuurlijke hulpbronnen overlaten voor anderen om toe te eigenen (Locke, 1698, p. 288, sectie 33). Dit proviso garandeert dat iedereen zich een deel van de aarde kan toe-eigenen of, in een andere interpretatie, dat iedereen op een minimale wijze kan genieten van de vruchten van de natuurlijke rijkdom van de aarde. Zoals we zagen zijn links-libertairen het onderling niet eens over de precieze invulling en betekenis van het ‘enough, and as good’ proviso.

Ook bij John Stuart Mill zijn er raakvlakken met de twee basisprincipes van het links-libertarisme terug te vinden. In *Over Vrijheid* (1859) verdedigt Mill een vrijheidsprincipe, het schadebeginsel, dat stelt dat een overheid de vrijheid van een individu enkel mag beperken indien dat individu schade berokkent aan anderen.⁴ Met andere woorden, men is vrij om met de eigen persoon te doen wat men wil zolang men anderen niet schaadt. De focus op het vermijden van ‘schade’ toont een eerste link met het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe. Beide ideeën leiden namelijk tot een zeer verregaande bescherming van de persoonlijke (lichamelijke en geestelijke) integriteit. Mill en links-libertairen denken dat schade toebrengen aan anderen slechts in zeer uitzonderlijke omstandigheden is toegestaan. Daarnaast garandeert Mills schadebeginsel een uitgebreid zelfbeschikkingsrecht zolang gedrag enkel de eigen persoon aangaat. Paternalisme is, bijgevolg, uit den boze.⁵ Het behoort tot de keuzevrijheid van personen om al dan niet alcohol te drinken, tabak te roken of drugs te nemen. Individuen behoren, daarnaast, zelf te kunnen kiezen met wie ze een (seksuele) relatie onderhouden en of ze al dan niet een bepaalde godsdienst aanhangen of religieuze praktijk belijden. Deze zaken worden slechts problematisch indien ze schade berokkenen aan anderen. Hier is dus een tweede link met het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe dat links-libertairen aanhangen. Als mijn persoon, inclusief lichaam, geest

⁴ Voor alternatieve lezingen van Mills schadebeginsel en een uiteenzetting van de uitzonderingen die Mill toelaat op het principe, zie David Brink (2014). Brink geeft onder meer aan waarom Mills schadebeginsel niet overeenkomt met het libertaire vrijheidsprincipe. In de tekst wil ik Mill niet voorstellen als een libertair, maar enkel aangeven dat het links-libertarisme Mills schadebeginsel als inspiratiebron kan hanteren.

⁵ Ook hier laat Mill uitzonderingen toe. Zo stelt hij dat men zich niet vrijwillig in slavernij mag verkopen. Daarnaast laat Mill zogenaamde ‘zachte’ vormen van paternalisme toe, waarbij een paternalistische interventie is toegelaten wanneer het onduidelijk is of de handelende persoon vrijwillig en zich bewust van de gevolgen handelt. Bijvoorbeeld, voor zowel Mill als de meeste links-libertairen is het toegestaan om iemand een duw te geven om te vermijden dat die persoon van een berg zal vallen. Normaal gezien is het onwaarschijnlijk dat iemand zich vrijwillig en bewust van de gevolgen van een berg laat vallen en meestal ontbreekt de tijd om het haar te vragen. Als achteraf toch blijkt dat deze persoon zelfmoord wilde plegen, gebieden Mills schadeprincipe en het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe om bij een tweede poging niet meer te interveniëren.

en talenten, mijn volledig eigendom is, dan is het vanzelfsprekend dat, zolang ik niemand anders' eigendomsrechten schend, paternalisme uitgesloten is en ik zelf over, bijvoorbeeld, het gebruik van genotsmiddelen, de partnerkeuze en het aanhangen van een godsdienst mag beslissen.

Ook daar waar Mill schrijft over eigendomsrechten in externe goederen is het niet moeilijk om te ontdekken waarom hedendaagse links-libertairen inspiratie halen uit zijn teksten. Mill verdedigt private eigendomsrechten, maar stelt dat niemand de ongerepte natuurlijke hulpbronnen op aarde heeft gecreëerd en dat, bijgevolg, niemand deze hulpbronnen zich disproportioneel mag toe-eigenen (Mill, 2000 (1848)). Natuurlijke hulpbronnen zijn "the original inheritance of the whole species" en het systeem van eigendomsrechten moet daarom iedereen ten goede komen (Mill, 2000 (1848), p. 163). Privaat eigendom van grond is ondergeschikt aan het beleid van de overheid of het maatschappelijk belang. "The principle of property gives [landowners] no right to the land, but only a right to compensation for whatever portion of their interest in the land it may be the policy of the state to deprive them of" (Mill, 2000 (1848), p. 164). Als een overheid een landeigenaar wil onteigenen, moet ze hem daar dus voor compenseren. Maar ook op grondbezitters rust een compensatieplicht. Mensen die eigendomsrechten verwerven over natuurlijke hulpbronnen moeten anderen, die niet dergelijke eigendomsrechten bezitten, compenseren. Het privilege waarover eigenaars van private eigendom over niet-geproduceerde zaken als natuurlijke hulpbronnen beschikken "is only defensible as a necessary evil; it becomes an injustice when carried to any point to which the compensating good does not follow it" (Mill, 2000 (1848), p. 165). Het compenserende goed waarover sprake, wordt gecreëerd door de cultivatie van de grond. Zulke cultivatie komt, normaliter, de hele gemeenschap ten goede. Een landeigenaar heeft de morele plicht zijn land te bewerken om zo landlozen te compenseren.

Daar waar Mill nog pleit voor een compensatie voor landeigenaars indien hun land wordt genationaliseerd, gaat Henry George (2000 (1882)) nog een stap verder. Als natuurlijke hulpbronnen inderdaad iedereen in gelijke mate toekomen, en daar is George van overtuigd, dan is een systeem van private eigendom van zaken als grond en grondstoffen een vorm van diefstal. Diefstal blijft diefstal, zelfs al handelden de landeigenaars zonder slechte bedoelingen. Wanneer een overheid het onrechtmatig verworven en gehouden goed dan teruggeeft aan de rechtmatige eigenaars, namelijk de gemeenschap in haar geheel, is compensatie voor de voormalige eigenaars overbodig. Georges eigen alternatief, in een ideale situatie, is een systeem waarbij alle landeigendommen publieke eigendommen worden, waarna deze verhuurd kunnen worden aan de hoogste bieder. Privaat eigendom over grond en grondstoffen zou dan niet meer mogelijk zijn, maar huurders zouden wel anderen kunnen uitsluiten van het gebruik van het door hen gehuurde stuk land zolang ze een compensatie betalen, in de vorm van huur, aan de samenleving. Wanneer deze huur betaald wordt, kunnen huurders het land gebruiken en cultiveren. Omdat mensen ook volgens George recht hebben op volledig zelf-eigenaarschap, en bijgevolg recht hebben op de inkomsten die verworven worden door het gebruik van lichaam, geest en talenten, zouden de winsten die gehaald worden uit het cultiveren van het gehuurde land de huurders

toekomen. Deze ideale situatie is echter erg moeilijk te bewerkstelligen. Het vraagt een uitgebreid staatsapparaat om alle natuurlijke hulbronnen te verhuren aan de hoogste bidder. Daarnaast vergt de afschaffing van privaat eigendom in land een revolutie in het huidige systeem van eigendom. Daarom stelt George voor om zijn ideale systeem na te bootsen via een belasting op landeigendom. Iedereen mag zijn huidige bezittingen behouden, maar wordt wel verplicht huur te betalen, in de vorm van een belasting, aan de gemeenschap. Deze belasting op grondbezit zou alle andere bestaande belastingen moeten vervangen en vooral gebruikt moeten worden om armoede te bestrijden.

2. *De voordelen van links-libertarisme*

Nu het duidelijk is waar het links-libertarisme in grote lijnen voor staat en waar het vandaan komt, is het tijd voor een korte en bescheiden verdediging van de theorie. Het is niet de bedoeling een volledige argumentatie voor het links-libertarisme te ontwikkelen. Wellicht is dit zelfs onmogelijk. Bestaan er überhaupt fundamentele morele principes die een volledig sluitende argumentatie hebben? Het doel is hier de plausibiliteit van het links-libertarisme aan te tonen. De theorie heeft, zo is de stelling, voldoende geloofwaardigheid om serieus genomen te worden in het bredere debat rond sociale rechtvaardigheid, haar principes te bestuderen en conclusies te evalueren. De plausibiliteit van het links-libertarisme wordt hieronder aangetoond door het te contrasteren met de theorieën van Robert Nozick (1974) en John Rawls (1999 (1971)). Door het links-libertarisme af te zetten tegenover de rechts-libertaire theorie van Nozick wordt getracht de plausibiliteit van het egalitaire wereld-eigenaarschapsprincipe te duiden. Het contrast met Rawls' liberaal-egalitaire theorie toont de plausibiliteit van het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe aan.

2.1. *Links-libertarisme versus Nozick*

In zijn rechts-libertaire theorie verdedigt Nozick het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe in combinatie met een inegalitaire interpretatie van het wereld-eigenaarschapsprincipe. Nozicks doel in *Anarchy, State, and Utopia* (1974) is een minimale nachtwakerstaat te verdedigen. Deze minimale staat moet eigendomsrechten beschermen via politie, defensie en een justitieel systeem, maar heeft geen herverdelende taken.⁶ Nozick probeert, met andere woorden, een filosofische grondslag te geven voor een uitgebreid vrije marktsysteem en baseert deze op absolute individuele eigendomsrechten over externe middelen.

⁶ Al erkent Nozick dat zijn theorie, op korte termijn, bijzonder herverdelende maatregelen zou kunnen vereisen. Dit omdat vele van de bestaande eigendomsclaims het gevolg zijn van grove onrechtvaardigheden in het verleden (bv. diefstal, kolonisatie, slavernij, onderdrukking, enzovoorts). Om deze geschiedenis van onrechtvaardige eigendomsverwerving recht te zetten zou, ook volgens Nozicks theorie, een eenmalige enorme herverdelingsoefening gerechtvaardigd zijn (Nozick, 1974, pp. 230-231).

Nozick denkt dat mensen op drie verschillende wijzen rechtmatig eigendom kunnen verwerven, namelijk door het op een rechtvaardige wijze te ontvangen van de vorige eigenaar (bv. kopen, erven, ontvangen van een gift, enzovoorts), door het krijgen van een compensatie omwille van voorgaande rechtenschendingen (bv. een dief die je horloge teruggeeft en eventueel een schadevergoeding moet betalen) en door zich ongerepte natuurlijke hulpbronnen toe te eigenen (bv. wanneer je stoot op een ongerept stuk land dat niemands eigendom is en je beslist jezelf dit stukje natuur toe te eigen)⁷. Nozicks theorie van rechtvaardige eigendomsverwerving heeft dan ook drie principes: (1) een principe van rechtvaardige initiële eigendomsverwerving, (2) een principe van rechtvaardige overdracht en (3) een principe van rechtvaardige rechtzetting. Het principe van rechtvaardige initiële eigendomsverwerving behandelt de vraag hoe mensen rechtmatig eigenaar kunnen worden van ongerepte natuurlijke hulpbronnen. Onder welke voorwaarden kan iemand zichzelf, bijvoorbeeld, een stuk grond toe-eigenen dat voordien van niemand was? Zoals we zagen, vinden alle materiële objecten die we bezitten hun oorsprong in natuurlijke hulpbronnen die ooit niemands eigendom waren. Een theorie van rechtvaardige eigendomsverwerving moet dus kunnen uitleggen hoe mensen over dergelijke goederen eigendom kunnen verwerven. Aangezien dit principe het voorwerp zal uitmaken van mijn kritiek, bespreek ik eerst nog kort de overige twee principes. Het principe van rechtvaardige overdracht legt uit hoe een eigendom op een rechtmatige wijze kan worden getransfereerd van persoon A naar persoon B. Nozick argumenteert dat elke overdracht waarbij A en B de condities aanvaarden, en waarbij er dus een wederzijds akkoord is, rechtvaardig is. Wanneer ik u mijn versie van *Anarchy, State, and Utopia* wil verkopen, en we raken het eens over plaats, prijs, tijdstip van verkoop en dergelijke, is de overdracht rechtvaardig. Het principe van rechtvaardige rechtzetting bepaalt daarentegen de compensatie die iemand moet voorzien wanneer hij de rechten van iemand anders heeft geschonden. Wanneer u tegen mijn geparkeerde wagen aanrijdt of de laptop die op de passagierszetel ligt, steelt, behoort u mij te compenseren voor de geleden schade. Het principe van rechtvaardige rechtzetting bepaalt, met andere woorden, wat er behoort te gebeuren wanneer een van de andere twee principes, het principe van rechtvaardige overdracht of het principe van rechtvaardige initiële eigendomsverwerving, geschonden wordt.

Van deze drie principes is Nozicks principe van rechtvaardige initiële eigendomsverwerving de kern om de links-libertaire kritiek op het rechts-libertarisme te begrijpen. Om uit te leggen hoe iemand op een rechtmatige en rechtvaardige wijze eigendom kan verwerven over ongerepte natuurlijke hulpbronnen hanteert Nozick een aangepaste versie van het Lockeaanse proviso, dat stelt dat een

⁷ Het moge duidelijk zijn dat deze situatie in de 21ste eeuw zelden voorkomt. Zo goed als alle gronden op aarde zijn vandaag in private of publieke handen. Desalniettemin stellen libertairen dat de structuur van de morele eigendomsrechten die vandaag gelden mede ingegeven zijn door de rechtvaardigheid van hun initiële eigendomsverwerving, zelfs indien deze initiële toe-eigening eeuwen geleden plaatsvond. Uiteraard is het onmogelijk om de geschiedenis van elk eigendomsrecht te onderzoeken. Nozicks theorie, alsook de links-libertaire tegenhanger die ik in dit artikel verdedig, bieden dan ook eerder een abstract kader om na te denken over de rechtvaardige verdeling van eigendom in het algemeen, eerder dan een leidraad voor het rechtvaardigen van specifieke eigendomsrechten.

dergelijke eigendomsverwerving slechts kan indien men ‘enough, and as good’ overlaat voor anderen.⁸ Het Nozickeaanse proviso luidt daarentegen:

A process normally giving rise to a permanent bequeathable property right in a previously unowned thing will not do so if the position of others no longer at liberty to use the thing is thereby *worsened* (Nozick, 1974, p. 178, mijn italics).⁹

Voor Nozick moet er dus niet ‘enough, and as good’ overblijven voor anderen, maar moet men er wel voor zorgen dat het verwerven van eigendomsrechten over natuurlijke hulpbronnen niemands situatie ‘verslechtert’. Niemand mag erop achteruit gaan wanneer ik mezelf een stukje ongerepte natuur toe-eigen om bijvoorbeeld door middel van landbouw in mijn onderhoud te voorzien.

G. A. Cohen heeft overtuigend beargumenteerd dat dit Nozickeaanse proviso niet volstaat om initiële eigendomsverwerving te rechtvaardigen. Cohen (1995, hoofdstuk 3) ziet twee grote problemen, die beide gerelateerd zijn aan het feit dat Nozicks vergelijkingsbasis arbitrair en zwak is. Wanneer Nozick zegt dat een initiële eigendomsverwerving niemands situatie mag ‘verslechteren’, dan stelt hij dat de nieuwe situatie (na de initiële eigendomsverwerving) moet vergeleken worden met de hypothetische situatie waarbij het eigendom niet werd toegeëigend en, dus, in de gemeenschap (*commons*) bleef. Nozick stelt deze gemeenschap voor als een ongestructureerde natuurstaat waar iedereen naar believen gebruik kan maken van de natuurlijke rijkdom. Garret Hardin (1968) heeft echter aangetoond dat zo’n ongestructureerd gemeenschappelijk gebruik van middelen snel kan leiden tot een ware tragedie (*tragedy of the commons*), aangezien iedereen zijn eigenbelang nastreeft en niemand een incentive heeft om het behoud van de natuurlijke rijkdom op lange termijn te verzekeren. Nozick is daarom overtuigd van de superioriteit van een systeem van individuele private eigendomsrechten en stelt dat een initiële eigendomsverwerving nooit iemands situatie verslechtert. Met andere woorden, Nozick denkt dat hij zijn tegenstanders opzadelt met de onmogelijke opdracht om ‘verslechtering’ als gevolg van initiële eigendomsverwerving aan te tonen.

Maar door een ongestructureerde natuurstaat als vergelijkingsbasis te nemen, stelt Nozick zich open voor de twee kritieken van Cohen. Ten eerste laat Nozicks principe van initiële eigendomsverwerving een arbitraire ‘first come, first served’ praktijk toe. Stel je een wereld voor met twee personen, A en B, waarin nog geen privaat eigendom bestaat. Het Nozickeaanse proviso laat A toe om zichzelf alle natuurlijke hulpbronnen toe te eigenen zolang A ervoor zorgt dat B in deze nieuwe situatie materieel niet slechter af is dan in de natuurstaat. Dit zou A kunnen doen door, bijvoorbeeld, B een inkomen te

⁸ Voor Nozicks kritiek op het Lockeaanse proviso, zie Nozick (1974, pp. 175-176).

⁹ Merk op dat Nozick spreekt over “a process”, zonder te specificeren wat dit proces precies moet inhouden. Welke handeling moet iemand stellen om initieel eigendom te verwerven? Volstaat het om een claim uit te spreken, of moet een persoon meer doen (zoals, bijvoorbeeld, de ongerepte natuurlijke hulpbronnen bewerken of verbeteren)? Omdat Nozick hier zelf vaag over blijft, ga ik er niet verder op in. De precieze invulling van het proces is onbelangrijk voor de argumentatie die volgt.

geven dat hoger ligt dan wat zij in de natuurstaat zou kunnen bemachtigen. In ruil kan A nu alleen beslissen over, onder meer, de economische activiteiten die er zullen plaatsvinden, welke natuurlijke hulpbronnen zullen worden vernietigd en hoe hun wereld fysiek georganiseerd zal worden. Deze totale en unilaterale eigendomsverwerving door A is voor Nozick aanvaardbaar zelfs ondanks het feit dat (a) B nu afhankelijk is van A voor haar inkomen, (b) B zelf eerder geen privaat eigendom verwierf uit bezorgdheid voor A of (c) B net te laat was om zelf alle natuurlijke hulpbronnen toe te eigenen. Zelfs indien een totale eigendomsverwerving door B (i.p.v. door A), omwille van B's superieure fysieke en mentale capaciteiten, ervoor zou kunnen zorgen dat zowel A als B beter af zijn dan in een situatie waarin A zich het gehele aardoppervlak toe-eigent, is de totale eigendomsverwerving door A rechtvaardig volgens het Nozickeaanse proviso (omdat, zo is de stelling, B beter af is *dan in de ongestructureerde natuurtoestand*). Het Nozickeaanse proviso laat dus een 'first come, first served' praktijk van initiële eigendomsverwerving toe. Nozick pleit voor een soort loopwedstrijd, waarbij de eerste die aankomt bij een stuk ongerepte natuur het recht heeft zich het gehele stuk toe te eigenen zolang er een kleine compensatie wordt betaald. Zelfs indien het eigendom vele malen meer opbrengt dan de compensatie die betaald moet worden, is de private eigendomsverwerving rechtvaardig volgens het rechts-libertarisme van Nozick. Een extra pervers element van zijn theorie is dat hij een rechtvaardiging tracht te geven voor "a permanent bequeathable property right" (Nozick, 1974, p. 178). In zo'n systeem kan je maar best hopen dat je voorouders voldoende snel en creatief waren om zichzelf ongerepte natuurlijke hulpbronnen toe te eigenen.

Ten tweede vernauwt de arbitraire vergelijkingsbasis (een ongestructureerde natuurstaat) de betekenis van 'verslechteren'. Nozick stelt zichzelf de vraag of een systeem van individuele eigendomsrechten de situatie verslechtert van de minstbedeelden, namelijk van personen die zichzelf geen eigendom meer kunnen toe-eigenen omdat (zo goed als) alles reeds in privaat bezit is. Zijn conclusie is dat, omwille van bovenvermelde efficiëntieredenen, zelfs de minstbedeelden beter af zijn in een kapitalistische vrije markt dan in de ongestructureerde natuurstaat en, bijgevolg, voldoende gecompenseerd worden. Hardins *tragedy of the commons* verklaart de superioriteit van een systeem met private eigendomsrechten. Maar, zo vraagt Cohen (1995, hoofdstuk 3) zich terecht af, waarom zouden we enkel moeten vergelijken met een situatie waarbij de natuurlijke hulpbronnen in gemeenschappelijk gebruik zijn in een ongestructureerde natuurtoestand? Waarom zouden we de situatie van de minstbedeelden in Nozicks vrije markteconomie niet vergelijken met de situatie van diezelfde personen in, bijvoorbeeld, een Rawlsiaanse egalitaire samenleving, een West-Europese welvaartstaat of een socialistisch regime waarin de productiefactoren onder collectief eigendom vallen? De kans lijkt onbestaande dat er geen enkel alternatief systeem bestaat waar de minstbedeelden uit Nozicks samenleving geen baat bij zouden hebben. Indien dit klopt, kan Nozick zijn claim niet hard maken dat niemands situatie verslechtert door de initiële eigendomsverwerving van alle natuurlijke hulpbronnen op aarde.

De links-libertaire conclusie van deze kritiek op Nozick klinkt nu zeer plausibel. Het is geen goed idee om het Lockeaanse proviso op Nozickeaanse wijze aan te passen. Veel aannemelijker is om het ‘enough, and as good’ proviso strikter te interpreteren. In een wereld waar natuurlijke hulpbronnen schaars zijn, betekent ‘enough, and as good’ overlaten voor anderen dat een initiële eigendomsverwerving slechts rechtvaardig is indien alle personen op aarde zichzelf een gelijk, of egalitair, deel van de koek kunnen toe-eigenen. Zoals we zagen verschillen links-libertairen onderling van mening over hoe we dit ‘gelijk’ of ‘egalitair’ deel moeten invullen. Waar ze het, terecht, wel over eens zijn is dat de inegalitaire interpretatie van het Lockeaanse proviso die rechts-libertairen erop nahouden niet volstaat.

2.2. Links-libertarisme versus Rawls

John Rawls verdedigt in zijn baanbrekende werk over rechtvaardigheid, *A Theory of Justice* (1999 (1971)), een liberaal egalitaire theorie die vaak gecontrasteerd wordt met libertaire theorieën, en in het bijzonder met die van Robert Nozick. De theorieën van Rawls en Nozick blijken op verschillende vlakken elkaars tegenpolen te zijn, niet in het minst omdat Nozicks *Anarchy, State, and Utopia* (1974) geschreven werd als een rechtstreekse kritiek op Rawls. Omdat links-libertairen, ondanks hun Coheniaanse kritieken op Nozick, toch enkele fundamentele uitgangspunten van het rechts-libertarisme aanvaardden, zoals het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe en het belang van historische eigendomsrechten, is het nuttig om te zien hoe groot het contrast is tussen het links-libertarisme en de theorie van Rawls. Door het links-libertarisme te vergelijken en te contrasteren met Rawls’ theorie van rechtvaardigheid zal ik pogen de plausibiliteit van het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe aan te tonen.

Omdat het links-libertarisme bestaat uit twee fundamentele principes, het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe en het wereld-eigenaarschapsprincipe, zijn er ook twee uiteenlopende wijzen om deze theorie af te zetten tegen Rawls’ rechtvaardigheidstheorie. Een eerste route wordt gevolgd door Vallentyne, Steiner en Otsuka (2005), die focussen op de verschillen tussen een links-libertaire interpretatie van het wereld-eigenaarschapsprincipe en de theorie van Rawls. Daar waar volgens links-libertairen het normatieve werk ligt bij de rechtvaardiging van ‘initiële eigendomsverwerving’, handelt Rawls’ theorie over de rechtvaardige verdeling van de ‘vruchten van sociale coöperatie’. Deze verschillende focus levert links-libertairen enkele voordelen op ten opzichte van een Rawlsiaans project. Zo is het voor links-libertairen eenvoudiger om uit te leggen waarom personen zich niet op basis van hun superieure talenten meer natuurlijke hulpbronnen en onbeheerde goederen kunnen toe-eigenen, alsook waarom plichten tot herverdeling niet stoppen aan de grenzen van een samenleving van sociale coöperatoren maar eerder globaal van toepassing zijn (Vallentyne et al., 2005). In wat

volgt zal ik de andere, tweede, route nemen en nagaan hoe het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe zich verhoudt tot rechtvaardigheid als billijkheid.

Wanneer we de argumentatie voor het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe vergelijken met Rawls' argumentatie voor zijn theorie van rechtvaardigheid, valt de grote gelijkenis op. Verschillende libertairen, zowel rechts (Mack, 2002; Nozick, 1974) als links (Otsuka, 2003; Steiner, 1994), delen Rawls' ambitie om een deontologisch alternatief te bieden voor het utilitarisme. Volgens het utilitarisme moeten politieke instellingen beoordeeld worden op basis van de mate waarin ze het totale nut in een samenleving maximaliseren. Deze theorie laat toe om het welzijnsniveau van enkele personen drastisch te doen dalen indien het welzijnsniveau van vele anderen hierdoor stijgt, zelfs wanneer de individuele stijging bij de 'winnaars' veel kleiner is dan de individuele daling bij de 'verliezers'. Het utilitarisme streeft naar een samenleving waarin het totale nut (of welzijnsniveau) gemaximaliseerd wordt en hierbij is het onbelangrijk hoe het nut tussen verschillende personen is verdeeld. Deze theorie laat, met andere woorden, toe om afwegingen te maken tussen verschillende personen, en het welzijn van een bepaalde persoon op te offeren indien dit zorgt voor meer totale welzijn voor anderen. Zowel libertairen als Rawls verwerpen het utilitarisme omdat het de 'verscheidenheid van individuen' (*separateness of persons*) miskent (zie bijvoorbeeld Nozick, 1974, pp. 32-33; Rawls, 1999 (1971), p. 24). In een utilitaire theorie volgt het respect voor individuen enkel uit het feit dat ze bijdragen tot het totale nut in de samenleving. Omdat het welzijn van sommigen kan opgeofferd worden voor het grotere welzijn voor anderen, beschouwt het utilitarisme individuen als "resources for others" (Nozick, 1974, p. 33). Het miskent dus het Kantiaanse principe dat we individuen steeds als een doel in zichzelf moeten behandelen, en niet enkel als een middel.

De libertaire argumentatie voor volledig zelf-eigenaarschap komt overeen met Rawls' redenen om individuele rechten en vrijheden te verdedigen in zoverre dat ze door bovenstaande Kantiaanse redenering steunen op het liberaal individualisme. Het liberaal individualisme stelt dat de samenleving is opgebouwd uit autonome en zelfstandige individuen die hun eigen conceptie van het goede leven kunnen en mogen nastreven. De rechten van deze individuen zijn strikt individueel, onafhankelijk van een concrete conceptie van het goede leven, en het behoort de samenleving en haar politieke instituties niet toe om een bepaald idee van het goede leven op te leggen aan haar burgers. De overheid moet, met andere woorden, neutraal zijn ten opzichte van de verschillende doelen die individuen zich stellen en die ze trachten na te streven. Het mag dan niet verbazen dat, ondanks de ontegensprekelijke verschillen tussen libertaire en liberaal egalitaire theorieën, er ook grote overeenkomsten zijn tussen de ideeën en voorstellen van libertairen en Rawls.

Rawls denkt het liberaal individualisme te respecteren door de belangrijkste politieke, sociale en economische instellingen van een samenleving (de basisstructuur) uit te denken achter een sluier van onwetendheid. Wanneer we de basisstructuur van de samenleving willen kiezen, zouden we dit

idealiter moeten doen vanuit een situatie waarin we niet weten wie we zijn (bv. vrouw/man, blank/zwart, getalenteerd/niet getalenteerd, ...) en wat de kans is dat we in een benadeelde positie in de samenleving terecht zullen komen (bv. de kans om ziek te worden, gehandicapt geboren te worden of op te groeien in een achtergestelde sociale omgeving). Vanuit een dergelijke beslissingspositie, zo stelt Rawls, zouden we twee principes van rechtvaardigheid afspreken (Lehning, 2006, p. 52; Rawls, 1999 (1971), p. 266):

1. Elke persoon dient een gelijk recht te hebben op het meest uitgebreide totale systeem van gelijke fundamentele vrijheden, dat verenigbaar is met een vergelijkbaar systeem van vrijheid voor allen.
2. Sociaal-economische ongelijkheden dienen zodanig te worden geordend dat ze:
 - a. samenhangen met posities en ambten die voor allen toegankelijk zijn onder voorwaarden van billijke gelijkheid van kansen;
 - b. in het grootste voordeel zijn van die leden van de samenleving die het minst bevoordeeld zijn, en dit op een manier die consistent is met het rechtvaardige spaarbeginsel.

Rawls' eerste principe van rechtvaardigheid, het vrijheidsprincipe, klinkt libertairen uiteraard als muziek in de oren. Rawls verdedigt de meest uitgebreide set van vrijheden die verenigbaar is met gelijke vrijheden voor anderen. Deze vrijheden zijn, concreet, (a) politieke vrijheden (bv. vrijheid van meningsuiting, vrijheid van pers en het recht om te stemmen en politieke functies te bekleden), (b) vrijheid van geweten, (c) vrijheid van vereniging, (d) de vrijheid en integriteit van de persoon en (e) de rechten en vrijheden gerelateerd aan de rechtsstaat, zoals bescherming tegen arbitraire aanhouding en vervolging (Freeman, 2007, pp. 46-48; Rawls, 1993, p. 291). Niet alleen moet deze set van maximale vrijheden alle individuen de ruimte bieden om hun eigen conceptie van het goede leven in te vullen en na te streven, het vrijheidsprincipe heeft bovendien voorrang op het principe dat de sociaal-economische ongelijkheden regelt (Rawls' tweede principe) wanneer deze met elkaar in conflict zouden treden. Zoals Loren Lomasky (2005, p. 180) vraagt: "Is it possible to deny the fundamentally libertarian flavor of a theory in which [maximal liberty for all] enjoys lexical priority?". Daarnaast definieert Lomasky (1987, p. 100), zelf een libertair, het meest fundamentele morele gebod als "each person is to have an equal right to the most extensive basic liberty compatible with a similar liberty for others". De gelijkenis met Rawls' vrijheidsprincipe is opvallend.

Ook als we kijken naar de betekenis van het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe zien we dat veel van de rechten en vrijheden die het beschermt overeenkomen met Rawls' vrijheidsprincipe. Als ik de volledige eigenaar ben van mijn lichaam, geest en talenten, is het vanzelfsprekend dat ik mag denken wat ik wil (vrijheid van geweten) en dat ik deze gedachten ook mag uiten ten aanzien van personen die naar mij willen luisteren (vrijheid van meningsuiting). Als ik eigenaar ben van mijn persoon en jij

eigenaar bent van jouw persoon, staat het ons daarnaast vrij om ons te associëren in een sociale (bv. vriendschap, liefdesrelatie), politieke (bv. politieke partij), economische (bv. vrije beroepskeuze) of godsdienstige vereniging. Verder beschermt het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe bij uitstek de persoonlijke en lichamelijke integriteit van individuen. Net zoals eigendomsrechten over een fiets beschermen tegen diefstal en schade en een compensatie voorzien wanneer iemand zich toch zonder toestemming inmengt in het gebruik van de fiets, voorziet het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe in een bescherming tegen ongewenste inmenging met de eigen persoon. Het principe biedt, met andere woorden, een uitgebreide bescherming tegen fysieke en mentale agressie, verkrachting, slavernij, onderdrukking en manipulatie. Het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe beschermt net zoals Rawls' vrijheidsprincipe een uitgebreid kader waarin mensen hun eigen doelen kunnen vormen en nastreven, waarin ze kunnen leven volgens hun eigen idee van het goede leven.

Toch zijn er ook minstens twee belangrijke verschillen tussen het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe en de rechten en vrijheden die Rawls beschermt. Beide verschillen spreken bovendien in het voordeel van het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe.¹⁰ Een eerste verschil, wat tegelijk ook een kritiek vormt op Rawls' vrijheidsprincipe, is dat het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe meer in lijn ligt met de Kantiaanse idee dat personen onafhankelijk en soeverein behoren te zijn om hun eigen doelen te bepalen en na te streven. Dit is voornamelijk een gevolg van de inhoudelijke evolutie die Rawls' vrijheidsprincipe door de jaren heen heeft doorlopen. Daar waar er in *A Theory of Justice*, op basis van een Kantiaanse redenering (individuen die hun individuele conceptie van het goede leven moeten kunnen nastreven), nog gesproken wordt over “het meest uitgebreide totale systeem van gelijke fundamentele vrijheden” (cf. supra)¹¹, focust Rawls in *Political Liberalism* (1993, p. 5) op het belang van respect voor ‘vrije en gelijke burgers’ in een democratische samenleving waarbij het volstaat ze een “volledig adequaat schema van gelijke fundamentele vrijheden”¹² te garanderen. In het vernieuwde vrijheidsprincipe worden de vrijheden gegarandeerd zolang ze noodzakelijk zijn voor ons vermogen te leven als vrije en gelijke burgers. Vrije en gelijke burgers moeten (a) een conceptie van rechtvaardigheid kunnen ontwikkelen en respecteren en (b) een individueel idee van het goede leven kunnen ontwikkelen, nastreven en herzien (Rawls, 1993, lecture VIII). Wanneer vrijheden

¹⁰ Een derde verschil wordt hier niet besproken. Rawls' theorie van rechtvaardigheid verduidelijkt beter welke rechten en vrijheden voorrang hebben indien ze met elkaar in conflict komen. Dit stelt een van de belangrijkste uitdagingen voor libertairen: hoe verhouden de rechten en vrijheden gerelateerd aan het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe zich ten opzichte van elkaar indien ze onderling tegenstrijdig zijn? (cf. Fried, 2004) De argumentatie die hier wordt opgebouwd ten voordele van het zelf-eigenaarschapsprincipe en ten nadele van Rawls' rechtvaardigheidstheorie is dus onvoldoende voor een doorslaggevende argumentatie. Voor zo'n argumentatie moeten alle voor- en nadelen van beide theorieën besproken worden. Hier heb ik slechts de ruimte om te beargumenteren dat het zelf-eigenaarschapsprincipe enkele eigenschappen bezit die, in vergelijking met Rawls' theorie, in haar voordeel spreken en dat dit hedendaagse politieke theoretici voldoende reden geeft om het links-libertarisme verder te bestuderen.

¹¹ Deze formulering is uit de herziene versie van het boek. De oorspronkelijke formulering uit 1971 luidde: “each person is to have an equal right to the most extensive basic liberty compatible with a similar liberty for others” (Rawls, 1971, p. 60).

¹² Voor de volledige versie van het vrijheidsprincipe in *Political Liberalism*, zie Rawls (1993, p. 5).

noodzakelijk zijn voor de ontwikkeling en uitoefening van deze ‘twee morele vermogens’ van vrije en gelijke burgers, spreken we over ‘fundamentele vrijheden’. Die basisvrijheden kunnen enkel beperkt worden om andere basisvrijheden te garanderen. Ze vormen samen een uitgebalanceerd ‘adequaat schema’ van gelijke fundamentele vrijheden. Niet-fundamentele vrijheden kunnen daarentegen wel beperkt worden voor andere redenen, zoals bijvoorbeeld uit respect voor het tweede principe van rechtvaardigheid of omwille van ‘publieke waarden’ die verwijzen naar de politieke waarden van rechtvaardigheid (Freeman, 2007, hoofdstuk 2). Rawls geeft zo een genuanceerd kader voor het bepalen van de basisvrijheden en de criteria op basis waarvan basis- en andere vrijheden kunnen worden beperkt.

Rawls’ aangepaste versie van het vrijheidsprincipe stapt echter onterecht af van de Kantiaanse idee dat respect voor de morele status van personen verlangt dat ze maximaal onafhankelijk en soeverein zijn, dat ze een aangeboren recht op maximale gelijke vrijheid hebben (Ripstein, 2009), om hun eigen doelen te bepalen en na te streven. Maximale gelijke onafhankelijkheid veronderstelt een universele plicht van fysieke non-interventie (Taylor, 2004). Als Pieter soeverein behoort te zijn in het bepalen en nastreven van zijn individuele doelen, dan moet het voor Tom niet toegestaan zijn om Pieters integriteit aan te tasten. Wanneer Tom Pieter dwingt om een bepaalde actie te stellen, bijvoorbeeld door middel van een dreigement, fysieke agressie of bedrog, dan miskent Tom de onafhankelijkheid van Pieter en gebruikt hij Pieter als een middel voor zijn eigen doelen. Maar als anderen een plicht hebben om niet te interveniëren in het kiezen en nastreven van doelen door Pieter, dan heeft Pieter ook het recht om anderen uit te sluiten van het gebruik van zijn persoon. Daarnaast heeft Pieter, als gevolg van de universele plicht van fysieke non-interventie, ook het recht om de rechten die hij bezit met betrekking tot zijn eigen persoon over te dragen aan anderen onder de condities die ze samen overeenkomen. Dus als we de morele status van personen als ‘onafhankelijk in het bepalen en nastreven van doelen’ willen respecteren, moeten we zelf-eigenaarschapsrechten erkennen.

Rawls miskent de onafhankelijkheid van personen wanneer hij enkele doelen en vrijheden die niemands rechten schenden, niet opneemt in de lijst van fundamentele vrijheden. Zo merkt Samuel Freeman (2007, hoofdstuk 2) bijvoorbeeld op dat het gebruik van zelfdestructieve drugs, het uitvoeren van een zelfmoord, prostitutie, homoseksuele relaties en het consumeren, verspreiden en produceren van pornografie door Rawls niet beschouwd worden als deel van de fundamentele vrijheden. Dit betekent dat deze vrijheden kunnen worden beperkt voor andere redenen (bv. sociaal-economische rechtvaardigheid of andere politieke waarden zoals respect voor een meerderheidsbeslissing) dan het beschermen van de eigen vrijheid of de vrijheid van anderen.¹³ Echter, deze voorbeelden zijn alle uitingen van individuele concepties van het goede leven die mensen kunnen kiezen en nastreven

¹³ Let wel: het is niet omdat een vrijheid niet tot de basisvrijheden behoort, dat Rawls deze vrijheid ook effectief wil beperken. Het betekent slechts dat deze vrijheden eenvoudiger kunnen worden beperkt dan vrijheden die wel als ‘fundamenteel’ worden aanzien.

zonder de maximale gelijke vrijheid van anderen te schenden. Als ik ervoor kies om elke avond marihuana te roken, mijn seksuele capaciteiten te vermarkten of het bed te delen met iemand van hetzelfde geslacht zijn dat expressies van de vrijheid die ik behoort te hebben als onafhankelijk en soeverein persoon. Wanneer anderen, of de staat, me hierin beperken door mijn persoonlijke of fysieke integriteit aan te tasten (bv. door te dreigen met geweld), miskennen ze mijn morele status als persoon dat vrij behoort te zijn het leven naar goeddunken in te vullen zolang de gelijke maximale vrijheid van anderen gerespecteerd wordt. De overheid moet dus het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe aanvaarden en individuen zelf laten kiezen met wie (en tegen welke prijs) ze het bed willen delen en erkennen dat een gedeeltelijke (bv. drugs) of volledige (bv. zelfmoord) destructie van de eigen persoon een keuze is die vrije, onafhankelijke en soevereine personen kunnen maken zonder de gelijke vrijheid van anderen aan te tasten. Het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe garandeert, bijgevolg, beter de rechten die noodzakelijk zijn om als soeverein en onafhankelijk persoon eigen doelen te bepalen en na te streven dan Rawls' vrijheidsprincipe.

Een tweede verschil tussen het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe en de rechten en vrijheden die Rawls beschermt is dat het libertaire principe, in tegenstelling tot Rawls' theorie, impliceert dat personen recht hebben op het inkomen dat gegenereerd wordt door middel van het gebruik van de eigen talenten. Wanneer iemand volledig eigenaar is over haar eigen persoon houdt dit in dat deze persoon haar talenten kan gebruiken zoals ze wil en ze, bijgevolg, ook ten dienste kan stellen van derden onder de condities die ze samen overeenkomen. Redelijkerwijze kan een wederdienst deel uitmaken van zo'n overeenkomst. Het volledig zelf-eigenaarschap impliceert dus dat personen recht hebben op de inkomsten die vergaard kunnen worden door het gebruik van de eigen persoon, inclusief haar talenten.

Voor Rawls is dit een problematische eigenschap van het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe omdat het, volgens hem, betekent dat de verdeling van welvaart in een samenleving grotendeels zou afhangen van de verdeling van vermarktbaar talenten. Getalenteerde personen zullen de mogelijkheid hebben om veel welvaart te vergaren door het verkopen van hun talenten terwijl zij die geboren worden met weinig talenten niet over dezelfde mogelijkheden beschikken. Maar voor Rawls is het fundamenteel oneerlijk indien de verdeling van welvaart "[is] improperly influenced by these factors so arbitrary from a moral point of view" (Rawls, 1999 (1971), pp. 62-63). De talenten waarover we beschikken zijn namelijk bepaald door het geluk dat we hadden bij de geboorte. Net zoals het historische of sociale geluk dat we hebben geen rol zou mogen spelen in het bepalen van onze sociaaleconomische positie in de samenleving, zo zou onze natuurlijke constellatie ook geen invloed mogen hebben. De basisstructuur van de samenleving moet georganiseerd worden opdat dergelijke geluksfactoren geen beslissende invloed hebben.

Het links-libertarisme heeft drie argumenten om deze Rawlsiaanse kritiek te weerleggen of af te zwakken. Ten eerste is het bezit over onze natuurlijke talenten essentieel voor het erkennen van de waardigheid van personen, zelfs indien personen deze talenten niet ‘verdienen’ (Nozick, 1974). De reden waarom liberalen en libertairen personen waardevol vinden en een vorm van onafhankelijkheid en autonomie willen garanderen om hun eigen leven in te richten, is omdat ze erkennen dat personen wezens zijn die plannen kunnen maken en hun eigen idee van het goede leven kunnen vormen en nastreven. Personen zijn daarin uitzonderlijke wezens, vermits dieren en planten deze rationele capaciteiten niet bezitten. Maar de plannen die we maken, het idee van het goede leven dat we vormen en de levensprojecten die we nastreven worden in erg grote mate bepaald door de talenten, mogelijkheden en persoonlijkheidskenmerken die we hebben. Onze talenten zijn een belangrijk deel van wie we zijn en wat we willen, waarom we bepaalde keuzes maken en doelen nastreven en op basis waarvan we een conceptie van het goede leven ontwikkelen. Indien dit klopt, is de koppeling van specifieke natuurlijke talenten aan een bepaalde persoon essentieel om die persoon te erkennen als een waardevol en autonoom wezen. Mensen behoren daarom de vrijheid te hebben hun talenten te gebruiken (zolang ze niemands rechten schenden) vrij van inmenging door derden en, in tegenstelling tot Rawls’ idee, de eigendomsrechten over hun personen te verhandelen met anderen tegen de voorwaarden die ze overeenkomen.¹⁴

Ten tweede hebben we ook sterke intuïties die bevestigen dat we een speciale relatie hebben ten opzichte van onze natuurlijke talenten en dat we een recht hebben op de inkomsten die deze talenten kunnen genereren. Otsuka (2003, pp. 16-19) toont dit aan door volgend gedachtenexperiment. Stel je een wereld voor met twee inwoners: Haar en Kaal. De enige hulpbron die Haar en Kaal hebben om zich te beschermen tegen de koude is door menselijk haar te weven tot kledij. Het probleem is dat enkel Haar haar heeft, want Kaal is kaal. Mag een denkbeeldige ‘staat’ een herverdelende belasting heffen op Haar, telkens zij haar eigen haar weeft tot kledij, om zo Kaal te voorzien van voldoende kledij om niet blootgesteld te worden aan de vriesdood? Wellicht zouden enkel libertaire fanatici beargumenteren dat een dergelijke belasting onrechtvaardig is. Het is redelijk te veronderstellen dat Haar een plicht heeft om, indien de lasten hiervoor niet te groot zijn, ervoor te zorgen dat Kaal voldoende kleren heeft om te overleven en nog iets waardevol van zijn leven te maken. Echter, Haar heeft wellicht niet de plicht om voor Kaal evenveel kleren te weven als voor zichzelf. Het zou onrechtvaardig zijn indien de staat niet enkel een ‘sufficiency-tax’ maar zelfs een egalitaire belasting heft op Haar en ervoor zorgt dat de kleerkast van Kaal even uitgebreid is als die van Haar. Indien deze intuïtie klopt, heeft Haar weldegelijk een speciale claim over haar natuurlijke talenten. Ze kan

¹⁴ Het recht op het volledige inkomen dat men kan genereren door het verhandelen van de eigen talenten kan echter nog sterk beperkt worden door het wereld-eigenaarschapsprincipe. Zo goed als alle inkomen-genererende activiteiten maken gebruik van externe goederen, en het recht op inkomen is dus beperkt door de (egalitaire) eigendomsrechten over externe goederen die volgen uit het links-libertaire wereld-eigenaarschapsprincipe (Otsuka, 2003, pp. 16-22). Daarnaast bepalen de transferrechten van de tegenpartij ook het inkomen dat een persoon kan genereren door het gebruik van de eigen persoon (Taylor, 2005).

namelijk de inkomsten die ze kan genereren door het gebruik van haar talenten grotendeels zelf houden, zolang ze aan haar (humanitaire) plicht voldoet om Kaal in voldoende kleren te voorzien.¹⁵

Ten derde heeft het links-libertarisme de mogelijkheid om Rawls' kritiek af te zwakken. Namelijk, ondanks dat de volledig zelf-eigenaarschapsrechten van personen gerespecteerd dienen te worden om hen te erkennen als waardevolle en onafhankelijke wezens, kunnen ongelijkheden die voortvloeien uit het bezit en gebruik van de eigen talenten ook door libertairen als oneerlijk worden beschouwd omdat ze het gevolg zijn van brute pech en puur geluk. Dit geeft links-libertairen weldegelijk een reden om, zoals Rawls voorstelt, welvaart te herverdelen opdat de ongelijkheden in welvaart die voortvloeien uit de ongelijke natuurlijke talenten die personen bezitten, af te zwakken. Al kunnen links-libertairen voor een dergelijke herverdeling niet voortbouwen op het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe, hun tweede principe, het wereld-eigenaarschapsprincipe, biedt hen wel de mogelijkheid om de meer egalitaire verdeling van welvaart te verzekeren. Zoals we eerder zagen, is dit de weg die de meeste links-libertairen bewandelen. Vallentyne, Steiner en Otsuka, bijvoorbeeld, interpreteren het Lockeaanse proviso om 'enough and as good' over te laten voor anderen bij een initiële eigendomsverwerving op een wijze die brute pech (bv. door gebrek aan talenten) (gedeeltelijk) moet compenseren.

3. *Conclusie*

Het links-libertarisme is een aantrekkelijke theorie van rechtvaardigheid. Het garandeert uitgebreide individuele rechten om een eigen conceptie van het goede leven te vormen en na te streven. Enerzijds beschermt het volledig zelf-eigenaarschapsprincipe tegen ongewenste externe inmenging met de eigen persoon. Het veroordeelt paternalisme en biedt individuen een sterk zelfbeschikkingsrecht. Anderzijds garandeert het dat elke persoon haar egalitair deel van de natuurlijke rijkdom van de aarde krijgt. Dit zorgt ervoor dat mensen niet enkel formele, maar ook substantiële rechten hebben om iets waardevol van hun leven te maken. Deze links-libertaire basisprincipes vormen zo een uiting van wat liberale voorvaders als Locke, Mill en George reeds argumenteerden. De aantrekkelijkheid van de theorie wordt vergroot wanneer ze wordt gecontrasteerd met de theorieën van Nozick en Rawls. In tegenstelling tot Nozick laat het links-libertarisme geen arbitraire 'first-come first-served' verdeling van natuurlijke hulpbronnen toe. Het biedt ook een betere bescherming van een aantal individuele vrijheden dan Rawls' vrijheidsprincipe en erkent dat iemands natuurlijke talenten erg bepalend zijn voor de identiteit en de doelen van individuen. Een samenleving moet dan ook toelaten dat mensen hun talenten naar goeddunken gebruiken en er de vluchten van plukken. Uiteraard hebben links-

¹⁵ Dit betekent echter niet dat zo'n humanitaire plicht de enige herverdelingsbasis is voor links-libertairen. Zoals we zagen (zie sectie 1.2.) ligt de belangrijkste grond voor een links-libertaire herverdeling bij de egalitaire interpretatie van het wereld-eigenaarschapsprincipe. In deze paragraaf focus ik echter enkel op het zelf-eigenaarschapsprincipe. Onze intuïties geven aan dat er duidelijke grenzen zijn aan de mate waarin het gebruik van de eigen talenten belast kan worden om anderen te helpen.

libertairen nog een opdracht in het verder uitwerken van hun theorie en mogelijke kritieken te weerleggen. Dit artikel toont echter aan dat de basisprincipes voldoende aantrekkelijk zijn om deze theorie te overwegen als plausibele theorie van rechtvaardigheid.

4. Bibliografie

- Anderson, E. S. (1999). What is the Point of Equality. *Ethics*, 109(2), 287-337.
- Arthur, J. (1987). Resource Acquisition and Harm. *Canadian Journal of Philosophy*, 17(2), 337-347.
- Brink, D. (2014). Mill's Moral and Political Philosophy: Stanford Encyclopedia of Philosophy.
- Cohen, G. A. (1995). *Self-Ownership, Freedom, and Equality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cohen, G. A. (2011). On the Currency of Egalitarian Justice. In M. Otsuka (Ed.), *On the Currency of Egalitarian Justice, and Other Essays in Political Philosophy* (pp. 3-43). Princeton: Princeton University Press.
- Dworkin, R. (2000). *Sovereign Virtue. The Theory and Practice of Equality*. London: Harvard University Press.
- Freeman, S. (2007). *Rawls*. New York: Routledge.
- Fried, B. H. (2004). Left-Libertarianism: A Review Essay. *Philosophy & Public Affairs*, 32(1), 66-92.
- George, H. (2000 (1882)). The Injustice of Private Property in Land. In P. Vallentyne & H. Steiner (Eds.), *The Origins of Left-Libertarianism: An Anthology of Historical Writings* (pp. 193-216). New York: Palgrave Publishing Ltd.
- Hardin, G. (1968). The Tragedy of the Commons. *Science*, 162(3859), 1243-1248.
- Lehning, P. B. (2006). *Rawls*. Amersfoort: Lemniscaat.
- Locke, J. (1698). *Two Treatises of Government* (P. Laslett Ed. 1960 ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Lomasky, L. E. (1987). *Persons, Rights, and the Moral Community*. Oxford: Oxford University Press.
- Lomasky, L. E. (2005). Libertarianism at Twin Harvard. *Social Philosophy & Policy*, 22(1), 178-199.
- Mack, E. (2002). Self-ownership, Marxism, and Egalitarianism: Part II: Challenges to the Self-ownership thesis. *Politics, Philosophy & Economics*, 1(2), 237-276.
- Mill, J. S. (1859). *Over vrijheid* (W. E. Krul, Trans.). Amsterdam: Uitgeverij Boom.
- Mill, J. S. (2000 (1848)). On Property and the General Principles of Taxation. In P. Vallentyne & H. Steiner (Eds.), *The Origins of Left-Libertarianism: An Anthology of Historical Writings* (pp. 157-170). New York: Palgrave Publishing Ltd.
- Narveson, J. (2001). *The Libertarian Idea*. Peterborough, Ontario: Broadview Press.
- Nozick, R. (1974). *Anarchy, State, and Utopia*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Otsuka, M. (2003). *Libertarianism Without Inequality*. Oxford: Oxford University Press.
- Quong, J. (2011). Left-Libertarianism: Rawlsian Not Luck Egalitarian. *The Journal of Political Philosophy*, 19(1), 64-89.
- Rawls, J. (1993). *Political Liberalism*. New York: Columbia University Press.
- Rawls, J. (1999 (1971)). *A Theory of Justice. Revised Edition*. Cambridge (MA): Harvard University Press.

- Ripstein, A. (2009). *Force and Freedom. Kant's Legal and Political Philosophy*. Cambridge (MA): Harvard University Press.
- Steiner, H. (1994). *An Essay on Rights*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Steiner, H. (2011). Sharing Mother Nature's Gifts: A Reply to Quong and Miller. *The Journal of Political Philosophy*, 19(1), 110-123. doi:10.1111/j.1467-9760.2010.00385
- Taylor, R. S. (2004). A Kantian Defense of Self-Ownership. *The Journal of Political Philosophy*, 12(1), 65-78.
- Taylor, R. S. (2005). Self-Ownership and the Limits of Libertarianism. *Social Theory and Practice*, 31(4), 465-482.
- Vallentyne, P. (2000). Introduction: Left-Libertarianism - A Primer. In P. Vallentyne & H. Steiner (Eds.), *Left-Libertarianism and Its Critics. The Contemporary Debate*. (pp. 1-20). New York: Palgrave.
- Vallentyne, P. (2009). Left-Libertarianism as a Promising Form of Liberal Egalitarianism. *Philosophical Exchange*, 56-71.
- Vallentyne, P. (2012). Left-Libertarianism. In D. Estlund (Ed.), *Oxford Handbook of Political Philosophy* (pp. 152-168). Oxford: Oxford University Press.
- Vallentyne, P., & Steiner, H. (2000). *The Origins of Left Libertarianism: An Anthology of Historical Writings*. New York: Palgrave Publishing Ltd.
- Vallentyne, P., Steiner, H., & Otsuka, M. (2005). Why Left-Libertarianism Is Not Incoherent, Indeterminate, or Irrelevant: A Reply to Fried. *Philosophy & Public Affairs*, 33(2), 201-215.
- Van Parijs, P. (1995). *Real Freedom for All. What (If Anything) Can Justify Capitalism?* Oxford: Oxford University Press.
- Wolff, J. (1998). Fairness, respect, and the egalitarian ethos. *Philosophy and Public Affairs*, 27(2), 97-122.